

In het kort

Tijd voor focus

Er liggen bijzonder veel verantwoordelijkheden op de schouders van individuele leraren in het basisonderwijs. Het gevolg is een hoge werkdruk, waardoor leraren onvoldoende toekomen aan de kern van hun vak: het geven én ontwikkelen van onderwijs. Daardoor kunnen zij de ambities van het onderwijs niet waarmaken en staat de kwaliteit van het basisonderwijs onder druk. De werkdruk kan voor een deel omlaag als leraren samen met hun directie en bestuur focus aanbrengen in hun werkzaamheden. Maar er is ook meer menskracht nodig in het basisonderwijs. Daarvoor moet de rijksbekostiging structureel omhoog.

..raad
..wijjs
onder

De hoge werkdruk wordt versterkt door het lerarentekort. Andersom is het lerarentekort deels het gevolg van de hoge werkdruk.

Probleem: de werkdruk in het basisonderwijs is hoog

De werkdruk onder basisschoollerares is hoog. Dit blijkt herhaaldelijk uit onderzoeken over werklast en werkbeleving. Leraren in het primair onderwijs werken vaak en meer over, ervaren een hoge werkdruk en vinden hun werk vaak emotioneel belastend. Met als gevolg dat het ziekteverzuim hoog is. Veel leraren zitten thuis met burn-outklachten en een deel verlaat het onderwijs.

De hoge werkdruk wordt versterkt door het lerarentekort. Andersom is het lerarentekort deels het gevolg van de hoge werkdruk. Zo ontstaat een vicieuze cirkel: het beroep wordt minder aantrekkelijk en het tekort loopt verder op. Door de hoge werkdruk komen leraren niet altijd toe aan kerntaken zoals het voorbereiden van lessen. Dit brengt de continuïteit en kwaliteit van het onderwijs in gevaar.

Zorgen over de werkdruk van leraren, de lerarentekorten en de onderwijskwaliteit waren voor de Tweede Kamer aanleiding advies te vragen aan de Onderwijsraad. Is het zinvol de urennorm voor onderwijstijd van leerlingen op basisscholen te verlagen, zodat leraren minder uren les hoeven te geven? Uit recent onderzoek blijkt echter dat de relatie tussen onderwijstijd, kwaliteit en werkdruk van leraren onduidelijk is. De raad adviseert daarom de onderwijstijd van leerlingen niet te wijzigen. Hoe kan de werkdruk dan wel omlaag? Op die vraag geeft de Onderwijsraad antwoord in dit advies *Tijd voor focus*.

Oorzaak: meer en zwaardere verantwoordelijkheden

In de afgelopen decennia is scholen steeds vaker verzocht bij te dragen aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Van het basisonderwijs wordt veel meer verwacht dan de overdracht van de kernvakken lezen, schrijven en rekenen. Kerndoelen zijn omvangrijker geworden en scholen hebben pedagogische opdrachten. Dit betekent dat leerlingen bijvoorbeeld ook Engels leren, burgerschapskennis en -vaardigheden opdoen, werken aan hun mentale weerbaarheid en verkeersveiligheid en leren over maatschappelijke vraagstukken zoals omgang met het koloniaal verleden en het klimaat. Tot slot moeten scholen extra ondersteuning bieden aan leerlingen met een onderwijsachterstand en aan leerlingen met een beperking.

Deze verantwoordelijkheden zijn ook zwaarder gaan wegen. Van leraren en scholen wordt verwacht dat zij zich meer en beter verantwoorden over de inhoud en de vorm van hun onderwijs, over de kwaliteit ervan en over de leer- en ontwikkelresultaten die ze bereiken met leerlingen. Deze intensieve onderwijsinhoudelijke verantwoording brengt meer werk en administratieve lasten mee voor leraren. Vergeleken met enkele decennia terug nemen leraren bijvoorbeeld vaker toetsen af, registreren ze vaker resultaten en evaluaties van leerlingen en onderhouden ze frequenter en intensiever contact met ouders en de schoolleiding.

Advies: meer focus in het werk van leraren

De werkdruk van leraren beheersen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van lerarenteams, schooldirectie, schoolbestuur én overheid. Dat kunnen individuele leraren niet alleen oplossen. De Onderwijsraad adviseert om in gezamenlijkheid het werk beter af te bakenen, zodat leraren zich kunnen focussen op de kern van hun vak: het geven én ontwikkelen van onderwijs. Om de werkdruk te verlagen en leraren in staat te stellen hun vak goed en met focus uit te oefenen, moet de rijksbekostiging structureel omhoog voor meer menskracht in het basisonderwijs.

De Onderwijsraad adviseert om in gezamenlijkheid het werk beter af te bakenen, zodat leraren zich kunnen focussen op de kern van hun vak: het geven én ontwikkelen van onderwijs.

Aanbevelingen: leraren, schoolleiders en overheid hebben een rol

Leraren: bepaal gezamenlijk wie wat doet

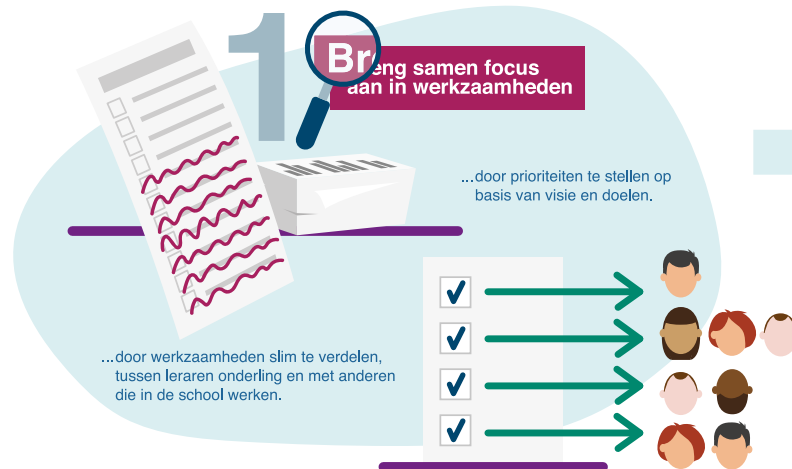
De raad adviseert dat leraren, schoolleiders en schoolbesturen samen in beeld brengen wat nodig is voor goed onderwijs, hoeveel tijd dat kost en wie de uitvoering op zich nemen. Leraren hoeven niet alles zelf te doen. Zij moeten focussen op de kern van hun vak: het geven én ontwikkelen van onderwijs. De huidige werkverdeling laat te weinig tijd voor onderwijsontwikkeling. Het is zaak dat leraren lessen, lesmateriaal en toetsen ontwerpen en implementeren, en ook analyseren en evalueren.

De raad adviseert bij de verdeling en prioritering van het werk uit te gaan van de visie en doelen van de school en vervolgens te bepalen welke taken en activiteiten nodig zijn om die te realiseren. Leraren hebben met de invoering van het werkverdelingsplan inspraak gekregen in hoe het werk wordt verdeeld. Samen met de schoolleiding en het schoolbestuur kunnen ze keuzes maken over wie wat doet.

De raad adviseert ook los te laten dat één leraar in principe alle lessen in een groep verzorgt. Breng differentiatie aan in de verdeling van werkzaamheden en maak beter gebruik van de expertise van ondersteunende professionals zoals onderwijsassistenten, vakleerkrachten en andere specialisten. De vrijgekomen tijd kunnen leraren besteden aan onderwijsontwikkeling.

Schoolleiders en schoolbestuurders: bewaak de focus

Scholen die de werkdruk goed weten te beheersen, hebben een cultuur en structuur waarin ruimte is om prioriteiten te stellen, taken doelgericht uit te voeren en ze slim te verdelen op basis van gezamenlijke verantwoordelijkheden, beschikbare tijd, competenties en interesses. Schoolleiders en -bestuurders leveren een belangrijke bijdrage aan deze cultuur en structuur. Zij vormen een brug en een buffer tussen de school en de omgeving, ze bewaken de samenhang en focus van werkzaamheden, en delen leiderschap met leraren.

Overheid: investeer in meer onderwijsprofessionals

Een betere afbakening van het werk helpt de werkdruk van leraren te verlagen, maar is niet genoeg. Om basisschoolleraren in staat te stellen goed onderwijs te verzorgen, zal het aantal uren dat ze lesgeven omlaag moeten. Dit betekent dat er meer mensen nodig zijn in en om de klas. Dit vergt extra geld vanuit de rijksoverheid. Zonder extra middelen blijft de werkdruk van leraren te hoog en blijft de kwaliteit van hun onderwijs onder druk staan. De raad adviseert dan ook de rijksbekostiging structureel te verhogen, zodat scholen meer mensen kunnen aantrekken.

www.onderwijsraad.nl/tijd-voor-focus
Maart, 2021